

Kicsit hányatott sorsú volt ez az OTKA-kutatás. Osztrák-magyar kutatásként indult, és az első évben így is működött, azonban osztrák kutatótársam Norvégiában kapott munkát, így az osztrák kutatási alap döntése értelmében nem vehetett részt tovább a projektben. Így egy teljesen magyar projektként folytattuk tovább a magyar résztvevőkkel (Szalavetz Andrea és Tabajdi Gabriella), és néhány – az osztrák résztvevő által készített - számítást meg kellett ismételnünk. Így a kutatás fókusza kissé változott: ugyan vannak benne továbbra is osztrák-magyar összehasonlító elemek (a körbejáró FDI esetében és az autóiipari befelé és kifelé irányuló FDI vizsgálata esetében), de a magyar fókuszú vizsgálatok nagyobb szerepet kaptak.

Eredményeink rövid összefoglalása:

1. osztrák-magyar összehasonlító vizsgálat
  1. autóiipar, befelé irányuló tőkebefektetések, az autóiipari globális értékláncokban elfoglalt pozíció: az autóiipari integrált periféria országainak átmenetét vizsgáltuk félperifériás státuszba, Ausztria és Magyarország példáján. Bemutattuk, mennyire heterogén a félperiféria, javasoltuk a felső- és alsó félperiféria megkülönböztetését. Bemutattuk a két ország összehasonlítása alapján, hogy az autóiipari félperifériához képest az újonnan érkezők gyakran gyengék az új versenykörnyezetben való boldoguláshoz, mivel évtizedekig tartó szerves tudásfelhalmozódás szükséges a versenyképes az ellenálló képességet biztosító eszközök kiépítéséhez. Megmutatjuk, hogy Ausztria, amely a kategórián belüli (a felső félperifériás) korszerűsítés esetét példázza, képes erős innovációs potenciálját, a hazai tulajdonú beszállítók sűrű hálózatát, a klaszteralapú és az ipar és az egyetemek közötti együttműködés hagyományát, valamint a fejlett technológiai piacot kihasználni. Ezzel szemben Magyarországot az emelkedő bérszínvonal hajtotta, míg más mutatók alapján nem igazán sorolható a félperifériás országok klubjába; felhívjuk a figyelmet továbbá arra, hogy az Ipar4.0 alapjaiban változtathatja meg Közép-Európa autóiipari értékláncokban való részvételét és lokációs előnyeit (két publikáció: Post-Communist Economies, Q2, Szalavetz Andreával és Külgazdaság, Pelle Anitával és Tabajdi Gabriellával)
  2. autóiipar, kifelé irányuló tőkebefektetések: azt vizsgáltuk, hogy négy ország (Ausztria, Csehország, Lengyelország és Magyarország) megnövekedett autóiipari külföldi közvetlentőke-befektetései vajon a hazai vállalatok megnövekedett nemzetközi versenyképességét jelzik-e. A kutatási kérdésre az a válaszunk, hogy Ausztria esetében igen, Lengyelországnál és Csehországnál részben, Magyarországon pedig nem. A négy ország esetében ugyanis a kifizetések összetétele eltér: Magyarország esetében itt működő, külföldi tulajdonban levő leányvállalatok valósítanak meg külföldi befektetéseket, míg a másik három országban legalább részben a hazai vállalatok. Ezzel felhívtuk a figyelmet a kifelé irányuló közvetlentőke-befektetésekre vonatkozó adatok korlátaira abban, hogy az adott ország vállalatainak külföldi versenyképességét jelezzék. Aláhúzzuk, hogy a jelenleg Visegrádi összehasonlításban legnagyobb autóiipari közvetlentőke-kifizetés-állománnyal rendelkező Magyarország esetében ez az állomány nem a hazai cégek megnövekedett versenyképességének az eredménye. (két publikáció: mindkettő konferenciakötetben, az egyik Tabajdi Gabriellával)
  3. körbejáró FDI: részletes országtanulmányok (Ausztria, Csehország és Magyarország) és ökonometria elemzés alapján mutattuk be, hogy mely tényezők határozzák meg makroszinten a körbejáró FDI nagyságát/részesedését a teljes FDI-ból; új eredményünk: számít az adóteher és a küldő ország intézményi háttere (két publikáció: review process alatt, társszerző: Fertő Imre)
2. magyar fókuszú kutatások:

1. a „transshipment” (átfolyó tőke) okainak feltárása az ázsiai közvetlentőke-befektetések esetében a Visegrádi országokban és az országcsoporton belül Magyarországon: azt találtuk, hogy az ázsiai befektetők más országokon keresztül jönnek a régióba, aminek az oka többféle lehet: adóoptimalizáció, termelés-szervezési okok, a valódi tulajdonos eltitkolása, és új tényezőként bemutattuk, hogy egyre inkább a külföldi anyavállalat felvásárlásával jelennek meg régiókban (publikáció: Danube, Q3, Gubik Andreával és Szunomár Ágnessel)
2. a közvetlen és a végső befektető szerinti közvetlentőke-állomány eltérései: a jelentősen eltérő összetételt fontos a gazdaságpolitikai döntéseknél (is) figyelembe venni, hiszen az üzleti döntések a „valódi” küldő országban történnek, és nem a közvetítő országban (publikáció: TEPSA Briefs)
3. a poszt-szocialista multinacionális vállalatokat elemeztük a makro FDI tükröstatistikák alapján, és megállapítottuk, hogy eltérő az egyes országokban a körbejáró befektetések jelentősége, illetve hogy néhány ország közvetítő országgént működik (Magyarország is), és így a kifelé irányuló közvetlentőke-befektetéseket jellemzően külföldi multik helyi leányai valósítják meg, más országok esetében viszont jelentős a helyi tulajdonban/ellenőrzés alatt levő vállalatok külföldi befektetési tevékenysége; ezen belül külön megnéztük a poszt-szocialista, állami tulajdonban levő multinacionális vállalatokat. Ezek eltűnését várták, miután a közép- és kelet-európai szocialista gazdaságok tömeges privatizáció révén elkezdték átvenni a kapitalizmust. Egyes állami vállalatok azonban fennmaradtak, és egyre fontosabb szerepet játszanak a nemzeti gazdaságokban - sőt, némelyikük nemzetközi szinten is. Elemeztük az állami tulajdonú multinacionális vállalatokat, amelyek a négy visegrádi gazdaság legfontosabb, nemzeti tulajdonban lévő, kifelé irányuló befektetésekkel foglalkozó vállalatai közé tartoznak. Bemutattuk hasonlóságaikat (pl. tevékenységük, relatív méretük, hibrid jellegük) és különbségeiket, valamint a tulajdonviszonyaikban bekövetkezett folyamatos változásokat, továbbá nemzetközivé válásukat és az állam szerepét ez utóbbi folyamatban. (két publikáció: két könyvfejezet, egy Springer és egy Palgrave kiadásban)
4. általánosabb FDI-áramlási tendenciákat elemeztünk, különös tekintettel a COVID-járvány hatásaira és a Visegrádi országokra: Itt azt találtuk, hogy a világ-gazdaságban az FDI-áramlások változásai már a járvány előtt megkezdődtek (igazából a 2008-9-es pénzügyi válság után), és három fő trend hatása érvényesül ebben a tekintetben, amelyeket felerősíthet, vagy éppen tompíthat a COVID-járvány hatása: digitalizáció/Ipár 4.0; fenntarthatóság és a protekcionista tendenciák erősödése (publikáció: Acta Oeconomica, Q3, Kalotay Kálmánnal)
5. a kifelé irányuló közvetlentőke-befektetések és helyi multinacionális vállalatok kutatása területén a poszt-szocialista országok külföldre irányuló tőkebefektetéseinek és saját multijainak esetében mutattuk be az állam szerepét, nemcsak mint tulajdonosét, hanem új elemként mint szabályozóét, és mint az üzleti környezet alakítóját. Rámutatunk, hogy bár mint tulajdonos, az állam szerepe minimális, azonban áttételesen, a szabályozási és üzleti környezeten keresztül és informális módokon nagymértékben meghatározza a kifelé irányuló tőkebefektetések alakulását és a helyi multik létrejöttét; ezen felül egy koncepcióanalízis bevezető cikkben részletesen elemeztük azokat a szakirodalmi összefüggéseket, amelyek a cégek nemzetköziesedésének, az államkapitalizmusnak és az új iparpolitikáknak a kapcsolatát segíthetnek elemezni (egy folyóiratcikk elfogadva: a Competition & Change c. folyóiratban, Q1; Ricz Judittal és Sallai Dorottyaival; egy folyóiratcikk, review process-ben a Competition & Change c. folyóiratban, Q1; Jana Vlckovával)

6. befelé irányuló FDI és részvétel a globális értékláncokban: néhány Magyarországon működő nagyvállalat esetében néztem meg, hogy milyen szerepet játszanak a magyar-kínai külkereskedelemben. A vállalati mintát az adatok elérhetősége határozta meg. Az eredmények alapján néhány külföldi (USA-beli, német, és természetesen kínai) tulajdonban levő leányvállalat és feltehetően a Richter Gedeon tranzakciói „felelősek” a kétoldalú forgalom egy jelentős részéért. Ez jelzi a közvetlentőke-befektetések vertikális, globális értékláncokhoz kapcsolódó jellegét, és meghatározó szerepét a magyar külkereskedelemben (egy folyóiratcikk: Society and Economy, Q3, társszerzők: Gáspár Tamás, Koppány Krisztián és Bi Shulei)

A hosszabbításnak köszönhetően az egyik Competition & Change (Q1) publikáció közben bekerülhetett a kutatás outputjai közé. Még három további cikk esetében várjuk a review folyamat eredményét.